

I. STATUTA ALEXANDRI REGIS PETRICOVIAE SANCITA ANNO 1504

Nos item Alexander Rex postea quam de Magno Ducatu Lithvaniae rediimus feliciter indicta conventione generali quam Petricoviae pro festo sanctae Agnetis [21 I] anno Domini 1504 celebravimus et continuavimus usque ad feriam quartam ante dominicam Laetare [13 III] anni eiusdem 1504. Constitutiones certas decrevimus cum consilio et assensu communium praelatorum et consiliariorum infra scriptorum, ac nuntiorum terrestrium iuxta Regni consuetudinem vocatorum nomine absentium post vocationem litteralem nostram atque edicta publica ad eandem conventionem venientium in eaque constitutorum et aliorum non constitutorum, corpus Regni repraesentantium, praesertim vero de unanimi voluntate et laudo communi reverendissimi et reverendorum in Christo patrum dominorum, ac magnificorum, generosorum, venerabilium et nobilium personaliter conventioni interessentium, Andreae Roza archiepiscopi Gnesnensis, Joannis Cracoviensis, Vincentii Vladislaviensis, Joannis Posnaniensis, Erasmi Plocensis, Mathiae Chelmensis ecclesiarum episcoporum. Spitkonis de Jarosław castellani Cracoviensis, Petri Kmita de Wiśnice palatini Cracoviensis et mareschalci Regni nostri ac Scepusiensis et Sandeczensis capitanei, Joannis de Tarnow Sandomiriensis, Nicolai Gardzina de Ludbrancz Calissiensis, Ambrosii Pampowski Siradiensis et capitanei Maioris Poloniae generalis, Petri Myszkowski de Mirow Lanciciensis, Nicolai de Kościelec Brestensis, Nicolai de Kretkow Junivladislaviensis, Joannis de Tarnow Russiae generalis, Nicolai de Kurozwanki Lublinensis, Pauli Kola de Galienow Podoliae et Stanislai Kmita de Wiśnice Belzensis palatinorum, ac Dobrogosti de Ostroróg Poznaniensis, Joannis Jaranth de Brudzew Calissiensis, Joannis de Przeramb Siradiensis, Janussii Latałski Gnesnensis, Joannis de Słupca Sandecensis et Martini Skotnicki de Boguria Zawichostensis castellanorum, Joannis de Lasko Gnesnensis et Regni nostri cancellarii, Mathiae de Drewnica praepositi Skar[bi]miriensis, vicecancellarii eiusdem Regni nostri, Alberti Górski scholastici Vladislaviensis, secretarii nostri. Et item in praesentia universorum nuntiorum de singulis terris missorum et consentientium, aliorumque quam plurimorum subditorum nostrorum in eadem conventione existentium et publicitus consultatum, quibus cum omnibus ibidem Petricoviae eas ipsas ut praefertur constitutiones nostras scripsimus et condidimus infra scriptas.

[1]. De officiis Regni et Curiae et praesertim mareschalcorum.

Officia Regni et Curiae et praesertim mareschalcorum hactenus tenta erant cum deconsuetudine quadam, licet etenim quilibet eorum suum singulare sciat onus ac debitum, tamen quia vel propter concurrentes in uno duos officiales, vel quod descriptum non fuerat, quid eorum quilibet attentare debuit, committebantur errores et negligentiae in his, quae officialibus illis videnda, agendaque incumbunt, ac inter eos ipsos dissensiones mutuae. Quapropter rationabiliter censendum est, quod officium mareschalci Regni et mareschalci Curiae, sive uterque sive alter eorum esset in Curia, debet esse omnium ceremoniarum et curiensium magister, quorum et utriusque istorum hoc erit officium, ut curienses conscribant, solvant, registra teneant et sciant diligentes et negligentes, malos et bonos et non obsequentes non finant in curia foveri, sed praemoneant, ut tales a Curiae servitio alienentur, semper hospites et consiliarios Regni excipiant et attendant, ut debitus cuique honor ex parte Maiestatis Regiae, iuxta meritum personae impendatur, utque scandala et excessus aut moderentur, aut eliminant, aut emendent animadversione iuxta meritum aut demeritum adhibita. Sicque omnia constituent, provideant et dirigant tam in aula, curia, domibus, cameris et mensis regis, quam aliis officiis et officialibus ad equestrem ordinem Maiestatis Regiae pertinentibus, ad quod tribuitur ei facultas plena instituendi, destituendi et omnia cum meliori conditione, ac cum consensu et auctoritate Maiestatis Regiae faciendi, et licet mareschalcus Regni eam habere auctoritatem consueverit, ut eo praesente mareschalcus Curiae de nulla administratione incumbentis officii se intromittant, tamen quia mareschalcus Regni saepius abesse consuevit a Curia, ut igitur absente eo sciret mareschalcus Curiae prosequi aut exequi id, quod bono ordine per mareschalcum Regni rectum erat in Curia constituimus, quod ista officia aut invicem debito officii indifferentia sic videlicet: quoties mareschalcus Regni esset in Curia semper ad omne officii exercitium et actionem

vocare debet mareschalcum Curiae eo sciente omnia facturus officio mareschalcatus incumbentia, recedens vero de Curia tradet registra et administrationem officii mareschalco Curiae, in quo mareschalco Regni auctoritas summa sit ad omnia suprascripta, eo vero absente in persona minoris sit eadem nec minor auctoritas, quam eam Regni mareschalcus in Curia personaliter existens habere consuevit. Cui quidem mareschalco magistratum Curiae dirigenti et in ea personaliter existenti ratione administrationis adscribitur perceptio foralium et auctoritas imponendi pretii rerum venalium ad necessitatem Curiae importatarum. Ea autem foralia percipiat moderatius quam facere consuevit, et non aliter quam communi iure et consuetudine, in civitatibus et oppidis illis ad quae ventum esset percipi consueverunt, de foro tamen campestri reservatur haec facultas ad campiductorem generalem, ut communi consilio pretium rebus tribueretur, et tam domi quam foris domos agente Rege quidquid vel mareschalcus, vel campiductor ad pretia rerum aut communem ordinationem servandam constituet, debet constitutionem per publicationem intimare. Si vero mareschalcus in pretio rerum et foralium excederet modum habeant facultatem consiliiarii in curia praesentes illud moderandi, sibi quoque praecipendi, quibus si mareschalcus parere noluerit, extunc tanquam inobediens ad communem auctoritatem consilii generalis proxime futuram deferatur.

[2]. De cancellariatus et vicecancellariatus officiis.

Cancellarii autem et vicecancellarii officia a modo officii auctoritate, executione et consuetudine sic ordinabuntur, quod censeantur invicem copulata esse. Qui expectantes erunt primi archiepiscopatum et episcopatum praelaturarum et aliarum dignitatum et beneficiorum proxime ac primo vacaturorum. Ipsisque litteris litteras contrarias, alter contra alterum, ac contra ius Regni commune non extradant, ut litteras super donationibus et inscriptionibus bonorum nemini dent, aliter quam constitutiones Regni continent. Litterae autem iuri contrariae intelligantur inhibitiones ad iudicia quae emanant absque necessitate Reipublicae. Item commissiones inter personas nisi granicierum divisionis vel de consensu partium essent, item liberationes ab expeditione bellica.

[3]. De officiis cancellariae cum episcopatibus, et pari modo de officiis saecularibus copulative non tenendis.

Item cancellarius et vicecancellarius post pacificam assecutionem cuiuscunque Gneznensis, Cracoviensis, Vladislaviensis, Posnaniensis, Varmiensis aut Plocensis ecclesiarum episcopatus tenebitur officium resignare, et pari modo de saecularibus istud officialibus intelligatur, ut et ipsi palatinatu aut castellanatu assecuto, officio cedant, illudque Rex de caetero conferre debeat cum consilio consiliorum in conventionem generali.

[4]. De maiori secretario et praerogativis eius.

Propter multiplicationem secretariorum cum quilibet notariorum ac etiam cubiculariorum intrans Regis cameram secretarii nomine se appellat, statutum est communi Maiestatis Regiae praelatorum et baronum consensu, quod unus sit semper secretarius sciens secretas expeditiones publicas, qui etiam ad ea intromittetur secreta, quae cancellario et vicecancellario Regni pandentur, qui etiam sit expectans primus praelaturarum, dignitatum, beneficiorumque immediate cancellario Regni et vicecancellario in talibus et officiis successurus.

[5]. De thesaurario Regni et vicethesaurario Curiae.

Antiquis Regni constitutionibus introductum est rationabiliter et necessario, ut thesaurarius Regni et vicethesaurarius Curiae semper essent, prout hac tempestate usque in praesens istud fieri consuevit, verum quia nulla fuit unquam constitutione ordinatum, quid cuilibet incumbere debeat ex officio, itaque statutum est, quod thesaurarius Regni quemadmodum coronas et thesauros Regni quae summa sunt omnium rerum maximarum, conservat sic fungi debeat consulari auctoritate, ipse quoque thesaurarius ex sua tanquam privilegiata auctoritate expeditiones conductamina et rationes faciet stipendiariorum curiensium et omnium, quibus ratione servitutis, aut Reipublicae aut Maiestatis Regiae aliquid debebitur. Ipse etiam thesaurarius Regni sit

unus magister monetarum pro tempore cudendarum, qui satis superque est dotatus censibus zupparum. Ipse habeat omnem monetae curam, habeat quoque probatores suos, quos ipse salariet et ipse salarietur quatuor marcis septimanatim, quod salarium ex medio floreni incussione accrescenti percipiat, et ex eodem medio floreno reliquis monetariae officinae operariis, et universa alia necessaria ad monetariam pertinentia solvet, comparabit, et quidquid ex eodem medio floreno resultaverit, solitis salariis et impensis pro cudendis monetis, id totum ad utilitatem Regiae Maiestatis ac Reipublicae tribuatur, in Curia vero vicethesaurarius tanquam thesaurorum Curiae secretarius, sit vir probus, modestus et discretus, qui per Maiestatem Regiam pro tempore constituetur et tenebitur, a curia nunquam removendus, qui absente Regni thesaurario omnes pecunias reddituum regalium et alias undecunque ad Maiestatem Regiam datas, in thesaurum recipiat, et illas cum consilio officialium et consiliariorum Curiae dispensabit mandante Maiestate Regia, et omnia alia faciet cum curiensibus et stipendiariis quae thesaurario Regni incumbunt. Eo tamen thesaurario Regni praesente vicethesaurarius Curiae nihil eorum attentabit, quod ad thesaurarium Regni pertinet, sed cum scientia et consilio thesaurarii Regni dispensabit et faciet quidquid debet. Si autem iuratus et idoneus ad rationes publicas terrestres quam privatas Regias sic, ut omnibus rationibus absente Regni thesaurario ac etiam praesente interesset et earum registra servaret, dispensatores institueret utiles, et inutiles destrueret faceretque cum illis rationes, ut Maiestas Regia et quilibet eum intelligat diligenter attendisse, ne pecuniae Maiestatis Regiae inaniter, infideliter aut prodige dispensentur.

[6]. De teloneis si terra et aqua solvendis et non solvendis.

Cum frumentis et struibus vel alio mercaturae genere navigantes, non minus solvere debeant telonea, ut ea solvunt terrestri itinere negotiantes, et tam isti quam illi iuramenta praestabunt in locis teloneorum, quod res et merces non sunt emptae lucris gratia, sed per eos de propriis collectae, a quibus propriis sit liber quilibet spiritualis et saecularis, sive terra sive aqua merces proprias sui laboris seu domesticas duceret. Constitutiones enim teloneorum tam novae quam antiquae ad mercatores tantummodo sive nobiles sive ignobiles, spirituales et saeculares referuntur, haec autem iuramenta factores curruum seu navigiorum vel struum et scapharum praestituri erunt in absentia patronorum, seu dominorum suorum.

[7]. De modo bonorum regalium inscribendorum.

Quoniam de bonis mensae regalis status regius etiam specialem habere consuevit provisionem, et illis non habitis necessario status Maiestatis Regiae publicis auxiliis deberet sustentari, tot vero onera in Regno contingunt ferenda, ut etiam publicis auxiliis impossibile esset satisfacere, et providendo statui regio et necessitatibus occurrendo, ut igitur successive evinci valeant bona mensae regiae, statutum est et per Maiestatem Regiam approbatum esse debeat, quod bona regalia dum exementur vel si quopiam modo devolventur ad Regiam Maiestatem, amplius non impignorabuntur, neque donabuntur per Maiestatem Regiam, nisi in generali conventionem pro Reipublicae necessitate, consilarii consentirent obliganda, donanda, vel inscribenda, propter quod Regia Maiestas nemini amplius ad summas priores in bonis regalibus adscribet quidquam et si inscriptionem fieri contingat, etiam in generali conventionem dominis consiliariis consentientibus, nihilominus perpetuo observandum decretum sit, quod nemini aliqua bona mensae regalis Maiestas Regia deberet inscribere absque conditione extenuationis, qui vero contra praesens statutum pecuniam super bona regalia dederit, ille perdet et honorem et pecuniam quam habet inscriptam.

[8]. De litteris super bona regalia amissis innovandis.

Qui litteras ad bona regalia amissas diceret, ac de amissis infra annum a perditione litterarum computandum, evidens ac legitimum testimonium seu protestationem non fecerit, quam protestationem coram capitaneo et palatino suae terrae faciat, ille anno post amissas litteras decurso non obtinabit renovationem, neque probationis viam habiturus erit perpetuo, probationem vero amissarum litterarum faciet coram Regia Maiestate.